

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра тюркської філології

Курсова робота

з тюркської філології

на тему:

**ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ:
ПОХОДЖЕННЯ, СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА**

Студентки групи Тур14-21

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Турецька мова і література та переклад,

друга східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.068 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – турецька

Сушко Валерії Володимирівни

Науковий керівник:

проф. Сорокін С.В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ	6
1.1 Дослідження поняття «термін»	6
1.2 Місце юридичної термінології у турецькій мові	9
1.3 Специфіка юридичної термінології у турецькій мові	11
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	13
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ	14
2.1 Походження й генеза турецької юридичної термінології	14
2.2 Структурні особливості юридичної термінології	16
2.3 Семантичні особливості юридичної термінології	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	25
ВИСНОВКИ	26
ÖZET	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	32

ВСТУП

Вивчення юридичної термінології турецької мови – важливе завдання для тих фахівців, які займаються юриспруденцією, міжнародними відносинами, перекладом. У цій курсовій роботі ми розглядаємо структуру, семантику та походження термінів, які використовуються у турецькій юридичній галузі.

Дослідження специфіки формування й функціонування юридичної терміносистеми набуває все більшої ваги, адже сьогодні термінологія різних галузей становить значну частину лексики різних мов. Туреччина має багату історію, у тому числі пов'язану з розвитком права, і тому важливо зрозуміти, як юридичні терміни були сформовані та еволюціонували протягом років. У цій роботі ми розглядаємо вплив інших мов та культур на формування турецької юридичної термінології. Дослідження, проведені в цій роботі, допоможуть нам оцінити важливість юридичної лексики в турецькій мові та зрозуміти її структуру, семантику та походження.

Актуальність дослідження юридичної термінології турецької мови полягає у тому, що Туреччина є важливим гравцем на міжнародній арені, і розуміння її юридичної системи та специфіки юридичної термінології є необхідним для ефективної співпраці та взаєморозуміння з цією країною. Крім того, зростає кількість туристів та інвесторів з Туреччини, що підвищує потребу в юридичних перекладах та консультаціях.

Вивчення структури, семантики та походження турецької юридичної термінології є важливим для перекладачів, які займаються перекладом юридичних документів та договорів, а також для студентів та викладачів, які займаються міжнародними відносинами та правознавством. Розуміння юридичної термінології турецької мови також може бути корисним для тих, хто планує працювати або вивчати турецьке право. Крім того, дослідження походження термінів може допомогти розкрити історичний контекст юридичної галузі Туреччини та її взаємозв'язок з іншими країнами та культурами. Це може бути корисним для розуміння взаємодії культур та правових систем на міжнародній арені. Також варто зазначити, що актуальність дослідження юридичної термінології сучасної турецької

мови полягає у потребі критичного аналізу та структурування юридичних термінів для подальшого їх використання в різних типах тексту.

Об'єкт дослідження – юридична термінологія сучасної турецької мови.

Предмет дослідження – семантичні, структурні та етимологічні особливості юридичної термінології сучасної турецької мови.

Мета роботи – визначити семантичні, структурні та етимологічні особливості юридичної термінології сучасної турецької мови та специфіку їх перекладу українською мовою.

Мета дослідження зумовлює необхідність виконання таких **завдань**:

- 1) дослідити поняття «термін»;
- 2) визначити місце та особливості юридичної термінології в турецькій мові;
- 3) встановити етимологічні, структурні та семантичні особливості турецьких юридичних термінів.

Методи дослідження. *Метод критичного аналізу*, який було використано для вивчення наукових праць, пов'язаних з нашою темою; *метод суцільної вибірки*, що застосовувався під час пошуку фактичного матеріалу та прикладів із юридичних документів та словників; *метод порівняння*, який ми використали під час зіставлення турецьких термінів та їх українських еквівалентів; *методи аналізу та синтезу*, за допомогою яких ми розподілили терміни за семантичними і структурними групами.

Матеріалом дослідження стали 100 лексичних одиниць юридичної лексики турецької мови, обрані шляхом дослідження юридичних текстів та договорів, а також українсько-турецьких словників.

Наукова новизна цього дослідження полягає у тому, що ми вперше комплексно дослідили юридичну термінологію турецької мови. Наше дослідження включає аналіз структури термінів, їхньої семантики, походження та порівняння з термінологією української мови, а також вирішення актуальних питань, пов'язаних з їх використанням в юридичній практиці.

Практична значимість. Наша робота може бути корисною для студентів, які вивчають турецьку мову та/або право, оскільки вона надає детальний огляд термінології, що використовується у юридичній галузі. Вона допоможе студентам

зрозуміти структуру та семантику термінів, а також їх походження та історію розвитку. Також вона може допомогти фахівцям з права, які займаються міжнародними відносинами, зокрема з Туреччиною. Ця робота допоможе їм краще зрозуміти термінологію, яка використовується в турецькій правовій системі, та сприятиме більш ефективному спілкуванню з турецькими колегами. Наша робота може бути корисною і для перекладачів та лінгвістів, які займаються перекладом юридичних документів з турецької мови на інші мови, включаючи українську. Вона допоможе їм зрозуміти структуру термінів, їх семантику та походження, що допоможе підвищити якість перекладу та уникнути помилок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

1.1 Дослідження поняття «термін»

У будь-якій мові слова існують не ізольовано, вони об'єднуються в певні групи, і кожне слово має своє місце в цій групі, і залежно від цього місця слово набуває певної значимості. Лексико-семантична система є найбільш мобільною з усіх мовних рівнів, однак, змінюючись, вона має здатність до саморегуляції, тобто такої перебудови, яка б не порушувала системності, необхідної для постійної комунікативної придатності. Як і будь-яка система, лексико-семантична система ґрунтується на відношеннях, які можуть бути парадигматичними і синтагматичними.

Парадигматичні відношення – це відношення між словами на основі спільності або протилежності їх значень. Зокрема, тут можна виділити: 1) відношення смислової подібності (синонімія); 2) відношення смислового протиставлення (антонімія); 3) відношення смислового включення (гіпонімія); 4) відношення супідрядності і партитивності, тобто цілого та його частини. Найбільшими парадигматичними об'єднаннями є лексико-семантичні поля.

Лексико-семантичне поле – сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну й функціональну подібність позначуваних явищ (Кочерган, 2001).

Кожне поле має у своєму складі спільну (інтегральну) ознаку, яка об'єднує всі одиниці поля. Така ознака називається архісемою і виражається лексемою з узагальненим значенням. Склад і структура лексико-семантичних полів у різних мовах не збігаються, адже в кожній мові може бути різна кількість слів для позначення одного і того самого поняття. Наприклад, для позначення українського слова «час» у турецькій мові є два варіанти: «vakit» та «zaman».

Лексико-семантичне поле має ієрархічну будову й складається з лексико-семантичних груп, а лексико-семантичні групи – з менших за обсягом мікросистем: синонімічних рядів, антонімічних пар, гіперо-гіпонімів, конверсивів тощо.

Структура лексико-семантичної системи мови організована за принципом поля – у ній є центр із ядром та периферія. У центрі лексико-семантичної системи перебувають найбільш уживані слова, тоді як на периферії – слова, які майже не використовуються або використовуються дуже рідко. Таким чином усю лексику будь-якої мови можна розділити на активну і пасивну.

До активної лексики належать загальноуживані слова, які використовуються людьми всіх сфер та рівнів розвитку. До пасивної лексики входять вузькоуживані слова, якими найчастіше є застарілі слова, або слова, які тільки з'явилися у мові. До пасивної лексики також належать такі групи слів як професіоналізми, екзотизми, жаргонізми й арготизми.

За стилістичною класифікацією вся лексика поділяється на стилістично нейтральну і стилістично забарвлену. Стилійстично нейтральна лексика – слова, які вживаються в усіх стилях мови (розмовно-побутовому, художньому, публіцистичному, науковому, офіційно-діловому). Вони не мають стилістичного забарвлення і є загальноуживаними. Таку лексику називають ще міжстильовою. Стилійстично забарвлена лексика – лексика, яка вживається в певних стилях. Її поділяють на лексику високу (книжну, піднесену) і лексику знижену. Висока (книжна) лексика – лексика, яку використовують передусім у літературно-писемному і піднесеному усному мовленні – науковому й публіцистичному, в ділових документах, в художній літературі. Серед високої лексики виокремлюють терміни, які вивчає спеціальна наука – термінологія (Кочерган, 2001).

«Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» (Пономарів, 1992).

Характерні ознаки терміна:

- а) належність до певної термінологічної системи;
- б) наявність дефініції (визначення);
- в) однозначність у межах однієї терміносистеми;
- г) точність;
- д) стилістична нейтральність;
- е) відсутність синонімів та омонімів у межах однієї терміносистеми;
- є) відсутність експресивності, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків.

Терміни є в кожній галузі науки: медицині, математиці, хімії, фізиці, зокрема і в юриспруденції.

Юридичні терміни – це словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави. Визначення поняття юридичного терміна має базуватися на двох складових: загальній характеристиці терміна і визначенні способів походження (закріплення, формалізації) юридичних термінів, що зумовлює їх специфічні ознаки.

Якщо розглянути другу із названих складових характеристик юридичних термінів, то, як виходить із представлених у юридичній літературі визначень юридичного терміна, здебільшого розкриття їх природи відбувається через зв'язок із нормативно-правовими актами. Безумовно, терміни, закріплені в нормативних правових актах та інших джерелах права, складають значну частину юридичного термінологічного апарату, однак не можна не враховувати й терміни, які використовуються на позначення понять юридичної науки. Так, С. П. Хижняк з цього приводу зазначає, що юридична термінологія є неоднорідною. За сферами функціонування розрізняють термінологію права й термінологію правознавства. Термінологія права – це термінологія закону, а термінологія правознавства – це термінологія правової доктрини (науки про право) (Любченко, 2015).

Основні характеристики юридичного терміна:

1. Це слово або словосполучення. Раніше панувала думка, що галузева термінологія – це виключно номінативні (називні) терміни. Потім усе більше дослідників доходили висновку про те, що номінативними назвами термінологія не обмежується, а включає й найрізноманітніші словосполучення. Дійсно, вивчення

мови права переконливо свідчить, що слова-терміни становлять лише частину юридичної термінології. Переважна більшість її – це термінологічні словосполучення, які становлять близько 80 % сучасного законодавчого словника.

2. Виступає узагальненим найменуванням певного правового поняття або поняття, яке не є правовим, але в результаті функціонування у сфері юриспруденції – набуває специфічних значеннєвих відтінків.

3. Вводиться в обіг представниками юридичної науки або законодавцем. Терміни вводяться в обіг саме наукою, а потім закріплюються в законодавстві. Зворотна ситуація є винятком. Юридичні терміни, закріплені в статті нормативно-правового акту, є більш імперативними порівняно з термінами науки. Обов'язковий, офіційний характер мають саме законодавчі терміни.

4. Емоційна нейтральність юридичного терміна, яка полягає у тому, що в ньому немає емоційної забарвленості, експресивності. Юридичний термін – це елемент мови права, який характеризується офіційно-діловим стилем викладу (Любченко, 2015).

Поряд із цим основними вимогами до юридичних термінів, як термінів загалом, є їхня однозначність, загальновизнаність, стійкість. Юридичний термін має відповідати правилам і нормам певної мови; відображати конкретну дефініцію, орієнтуватися на відповідну концепцію; бути відносно незалежним від контексту, точним, лаконічним; бути спрямованим на максимальну відповідність усій системі термінів певної сфери; бути милозвучним (Семенов, 2021).

1.2 Місце юридичної термінології у турецькій мові

Юридична термінологія доволі поширена в будь-якій мові. Вона широко використовується і в турецькій мові, як в усному вигляді, так і в писемному. Найголовнішою характеристикою юридичної мови є те, що її нелегко зрозуміти. Іншими словами, з точки зору лексики, термінів та структури речень, юридичні тексти, як правило, складні для розуміння і не можуть бути легко сприйняті та інтерпретовані нефахівцями. У цьому сенсі між юристами та пересічними

громадянами існує своєрідний «мовний бар'єр». Ця нездатність бути легко зрозумілою тісно пов'язана з термінологічною інфраструктурою, яка створює труднощі, а також зі словниковим запасом (Aydemir, İ. A., 2010).

Під поняттям юридична термінологія ми розуміємо прошарок лексики, яка обслуговує правознавство, пов'язана з юриспруденцією як наукою, як фахом, як галуззю професійної діяльності. Особливість юридичної термінології порівняно з іншими термінологічними системами виявляється у своєрідностях словотворчих моделей, у характерному для неї співвідношенні іншомовних та національних елементів, у специфіці її становлення і розвитку. До юридичної термінології ми відносимо назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до юриспруденції та сфери її функціонування у суспільстві (Гумовська, 2000).

Велику складність при дослідженні юридичної мови становить те, що більшість юридичних термінів турецької мови або запозичені або архаїчні. Якщо взяти до уваги словниковий запас, то можна побачити, що в сучасній турецькій юридичній мові все ще існує багато слів арабського і перського походження, незважаючи на спроби їх тюркізації. Турецька юридична мова зберегла слова, які вийшли з повсякденного мовленнєвого вжитку і їх можна знайти тільки в османсько-турецьких словниках, що спеціально видаються для носіїв сучасної турецької мови. Мовна реформа, яка почалась у Турецькій Республіці у 1928 році тогочасним турецьким лідером Мустафою Кемалем Ататюрком, зумовила необхідність поступового заміщення арабських і перських термінів їхніми аналогами з турецької мови. Але не зважаючи на це, і в наш час значна частина юридичної турецької мови складається із запозичень (Öncü, M. T. 2013).

Мова права є найважчим і найскладнішим для розуміння варіантом письмової мови з точки зору її лексики, термінології та синтаксичних особливостей. Тому більшості людей дуже важко використовувати, сприймати та інтерпретувати цю мову. Сьогодні турецька мова як мова науки та спеціалізації досягла компетенції виражати найскладніші правові відносини з точки зору своєї лексики та термінологічної інфраструктури. Найчастіше юридична мова використовується у

залах суду, при винесенні вироків, а також у різних типах юридичних документів та актів.

1.3 Специфіка юридичної термінології у турецькій мові

Специфіка турецької юридичної термінології пов'язана з історичними, культурними та політичними факторами, які вплинули на розвиток турецької правової системи. Варто зазначити, що правова система Туреччини поєднує в собі елементи римського права, шаріату та західного права, а це певним чином вплинуло на формування та використання термінології, яка охоплює елементи різних правових систем.

Юридична термінологія турецької мови містить терміни, пов'язані з різними галузями права, такими як цивільне право, кримінальне право, конституційне право, міжнародне право, господарське право та інші. Це призводить до того, що терміни можуть мати різний ступінь складності та специфічності.

Доволі часто можна побачити використання специфічних конструкцій: турецька мова відрізняється від західних мов за своєю структурою, що відбивається на юридичній термінології. Так, у турецькій мові використовуються специфічні конструкції, які не трапляються у західних мовах. Також сучасні турецькі терміни часто мають складну структуру та складаються з кількох слів (Topan, D. Ö., 2021).

Як ми вже й зазначали вище, велика кількість юридичних термінів турецької мови мають арабське чи перське походження, проте варто також зазначити, що в сучасній юридичній термінології також наявні запозичення з англійської і французької мов, що ще більше ускладнює переклад та загальне розуміння юридичних термінів.

Юридична термінологія турецької мови є досить розвиненою та включає багато термінів, які використовуються у правовій галузі. Турецька мова використовується як офіційна мова в Туреччині, а також на Кіпрі, де її використовують урядові структури,

тому термінологія має деякі спільні риси з європейською і близькосхідною юридичною термінологією.

Турецька юридична термінологія складається зі спеціальних термінів та визначень, які використовуються для опису різних правових понять, наприклад, «hukuk» (право), «mahkeme» (суд), «savcı» (прокурор), «avukat» (адвокат), «ceza» (покарання), «dava» (справа), «hakim» (суддя), «kanun» (закон), «karar» (рішення) та багато інших. У турецькій юридичній термінології є деякі особливості, що відрізняють її від інших мов. Наприклад, у турецькій мові, є спеціальні визначення для понять, пов'язаних зі ступенем правової відповідальності, такі як «suç» (злочин), «suçlu» (злочинець), «ceza» (покарання), «cezalandırma» (карні заходи) та інші.

Також важливо пам'ятати, що в турецькій мові, подібно до багатьох інших мов, існує різниця між письмовою і усною формами мовлення. У судових документах та офіційних записах використовують більш формальну та стандартизовану форму термінів, але в усному спілкуванні можуть вживатися більш спонтанні форми. Загалом, турецька юридична термінологія є досить складною та вимагає певної експертизи для розуміння та використання в практичних цілях.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Термін – це здебільшого однозначне слово чи словосполучення, що виступає назвою поняття певної галузі науки, техніки, суспільного життя тощо. Вивчення термінів, у тому числі й юридичних, може значно полегшити наше розуміння певних текстів та промов, а також покращити наші знання для подальшого правильного вживання конструкцій юридичної лексики.

Юридична термінологія – складна й специфічна галузь мови, яка потребує спеціального підходу при вивченні. Можна зазначити, що юридична термінологія являє собою складну структурну ланку будь-якої мови, і для того, щоб правильно її розуміти та використовувати, потрібно детально вивчити всі її аспекти.

Юридична мова, як з погляду її лексики та термінології, так і синтаксичних особливостей – це найважчий, найскладніший і найважчий для розуміння варіант мови. Тому неспеціалістам дуже важко використовувати, сприймати та інтерпретувати цю мову. Причинами цього є історичне походження та розвиток цієї мови, її глибоке культурне підґрунтя та складна правова інфраструктура, на якій базується правова система. З цієї точки зору можна сказати, що турецька юридична мова має як дуже давні традиції, так і структуру, яка мало змінилася, однак, незважаючи на певні зміни (наприклад, у лексиці та термінах) в рамках мовного планування, що здійснювалося в певні періоди, з огляду на зміни мови загалом, юридичну мову можна вважати "консервативною" мовою в багатьох відношеннях. Варто зазначити, що наразі турецька мова як мова науки та спеціалізації, з її словниковим запасом та термінологічною інфраструктурою досягла компетенції для вираження найскладніших правових відносин.

Має сенс зазначити, що для доречного використання юридичної мови, як у письмовому мовленні, так і в усному, варто не лише завчити потрібні юридичні терміни, а й дослідити їх походження, структуру та значення у різних контекстах. Адже в турецькій мові одне слово в певній ситуації може мати одне значення, проте, якщо його використати в іншій конструкції, то семантика цього слова може бути зовсім іншою.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1 Походження й генеза турецької юридичної термінології

Вивчення походження лексики може дати теоретично значущі знання для дослідження термінологічної системи будь-якої мови. Якщо брати юридичну лексику турецької мови, то, як ми вже зазначали вище, у ній є велика кількість запозичень з інших мов.

Запозичені слова – це слова іншомовного походження, які були додані до словникового складу мови та повністю асимілювались цією мовою. Якщо одночасно із запозиченням нового предмета чи поняття слово потрапляє в іншу мову, значення слова не змінюється. Однак, коли нові слова вводяться як синоніми до вже існуючих у мові слів, значення цих синонімів може зазнавати трансформацій і спостерігається зміна вихідної семантики.

Юридична термінологія турецької мови має дуже цікаву історію та походження, яке змінювалося відповідно до історичних подій, культурних впливів та взаємодії з іншими мовами. Одним із головних джерел формування юридичної термінології турецької мови є арабська мова, яка була однією з основних мов у Туреччині (Османській Імперії) протягом багатьох століть. Турецька мова містить велику кількість арабських запозичень, які включають слова, вирази та терміни з різних сфер життя. Більшість арабських запозичень у турецькій мові відноситься до лексичного рівня, тобто вони є словами, які позначають конкретні поняття.

У турецькій юридичній термінології можна яскраво простежити кореневу систему слова, запозичену з арабської мови. Арабська мова переважно має трибуквений корінь (слово має у корені три приголосних літери), а зміна значення слова відбувається шляхом заміни голосних у корені (при збереженні приголосних) або (у певних морфологічних формах) додавання літер *m* або *k* на початку слова або *t* наприкінці. Арабісти спеціально вивчають морфологічні формули, аби розуміти напрямки зміни семантики або граматичної функції слова (наприклад, певна формула

позначає пасив дієслова, інша – віддієслівний іменник). Ця закономірність простежується й у деяких групах турецьких слів.

Для прикладу розглянемо слова з кореневими літерами h – k – m, які пов'язані із прийняттям рішення, винесенням ухвали чи вироку: hüküm – рішення, hükümet – уряд, hakim – суддя, mahkûm – засуджений, mahkeme – суд, hakimiyet – панування, muhakeme – судження, hükümdar – володар. З цього прикладу ми можемо зрозуміти, що більшість арабських запозичень у турецькій мові, при наявності однакових кореневих літер, переважно належать до однієї лексико-семантичної групи.

Попри численні спроби замінити запозичені слова відповідниками турецького походження у сучасній юридичній мові залишилось доволі багато термінів арабського та перського походження, які активно використовуються як у письмовій мові, наприклад у договорах та постановах, так і в усній мові, наприклад у залах суду під час засідань. Наприклад, tazminat – конфіскація, fiil – процес, fail – злочинець, ihlal – порушення, istismar – зловживання, velayet – опіка, nafaka – аліменти, ikmal – завершення, infaz – виконання вироку, mülakat – інтерв'ю, temyiz – оскарження, ikale – правопорушення, müdafî – захисник, адвокат, ihtar – застереження, muhakeme – судовий процес.

Через географічне положення Туреччини турецька мова мала тісні мовні контакти з арабською, перською і французькою мовами. Запозичення з цих мов, поряд із нинішніми турецькими формами, істотно вплинули на процес формування суспільно-політичної лексики. Це створило проблему наявності достатньої кількості синонімів і стилістичного обґрунтування їхніх функцій. Наприклад, запозичене з арабської слово şahit (свідок) має власне турецький аналог – tanık. Kanun – одне з найбільш поширених арабських запозичень у турецькій юридичній термінології, яке означає "закон", також має власне турецький відповідник – yasa.

Не зважаючи на той факт, що чинився супротив запозиченням із Заходу, передусім із французької і англійської мов, деякі слова все ж таки ввійшли у вжиток та набули поширеного використання. Це такі слова як avukat – адвокат, baro – колегія адвокатів, stajyer – стажер, koordinatör – координатор, system – система, teori – теорія, rapor – звіт, prosedür – процедура, ekspertiz – експертиза, otopsi – розтин.

Якщо оцінювати цю ситуацію з точки зору сьогоднішніх умов, то зусилля з тюркізації слів під впливом алфавітної революції та Мовної революції після проголошення Республіки дали свої результати: ця ситуація спричинила спрощення мови права, а рівень її зрозумілості для людей, які не є фахівцями в цій галузі, значно підвищився завдяки усуненню деяких запозичених слів із турецької мови. Водночас все ще спостерігається, що арабські, перські та османсько-турецькі слова все ще використовуються в турецькій правничій мові та юридичній мові. Ця ситуація неповного очищення, тобто використання старої мови, розглядається як найважливіший фактор, що ускладнює розуміння пересічними людьми особливостей юридичної мови.

Використання давніх форм мов у межах однієї правової системи, які були ефективними у процесі історичного розвитку цієї мови, є фактором, що ускладнює розуміння тексту в оригіналі та перекладі й потребує всебічного знання термінології, а також абсолютного володіння культурою цієї мови. Можна сказати, що перекладач, який опанував юридичну мову, фактично збільшив свої знання у сфері юридичної термінології більш ніж однієї мови.

2.2 Структурні особливості юридичної термінології

За структурним критерієм терміни юридичної термінології турецької мови можна розділити на однокомпонентні терміни (які можуть мати похідну або ж непохідну основу) та терміни-словосполучення, які здебільшого творяться за допомогою відносного ізафету.

Однокомпонентні терміни це, наприклад, *emir* – наказ, *dava* – справа, *mahkeme* – суд, *komisar* – комісар, *amir* – керівник, *yargılama* – вирок, *hak* – право тощо. Такі терміни нерозкладні за своєю структурою, вони мають лише одну основу. За семантичними показниками такі терміни, як правило, є варіантами слів загальнолітературної мови, тому сфера їх використання не обмежується лише юридичною сферою. Однокомпонентні термінологічні одиниці (або терміни-слова)

служать для позначення базових понять (Згурська, 2010). Серед однокомпонентних термінів ми можемо виділити такі підвиди:

- 1) *прості терміни*, до яких належать слова, які складаються з одного слова, проте при цьому не мають у своєму складі додаткових афіксів. Наприклад, *ceza* – кримінальна справа, *dava* – справа, *hakim* – суддя, *kanun* – закон, *itiraz* – апеляція, *karar* – рішення, *kira* – оренда, *miras* – спадщина, *teslim* – передача, *tescil* – реєстрація, *vasiyet* – заповіт. Варто зазначити, що деякі з цих слів можуть використовуватися у повсякденній мові, маючи при цьому зовсім інше значення. Це може створювати складності навіть для носіїв турецької мови. Як приклад такої ситуації можемо назвати слово *dosya*, яке в повсякденному мовленні інтерпретувати українською мовою як «будь-яке скупчення документів або паперів», проте якщо таке слово трапиться у певному юридичному документі, то воно буде передавати значення «папка з документами, які пов'язані з певною справою, яку веде прокурор»;
- 2) *віддієслівні іменники*. У юридичній термінології турецької мови є доволі багато слів, які використовуються у формі усіченого інфінітива та позначають певний процес. Наприклад, *yargılanma* – судження, *boşanma* – розлучення, *tutuklama* – арешт, *araştırma* – розслідування. Віддієслівні іменники використовуються як в усному, так і в письмовому мовленні;
- 3) *терміни, які мають у своєму складі афікс -cı*. Афікс *-cı* (має вісім фонетичних варіантів: чотири із дзвінкою приголосною і чотири – з глухою) творить іменники зі значенням назви (імені) діяча, тобто називає особу, що виконує певну роботу, вчиняє певну дію, займається певним родом діяльності: *savcı* – прокурор, *davacı* – позивач, *mirasçı* – спадкоємець, *hukukçu* – юрист. Наприклад, у нас є слово *şikayet*, і якщо ми додамо до нього словотворчий афікс *-cı*, то отримаємо нове слово *şikayetçi*. Буквальний переклад цього слова – людина, яка поскаржилась на щось, що у юридичній термінології має відповідник «потерпілий»;
- 4) *терміни, які мають у своєму складі афікс -lık*. Афікс *-lık* (має чотири фонетичних варіанти, при подальшому додаванні афіксів, що починаються з

голосної, літера k за загальним правилом одзвінчення приголосних переходить у ğ), має багато функцій, але нас цікавить функція творення іменників зі значенням роду занять, професії. Слів, у складі яких є цей афікс, доволі багато в юридичній термінології, і вони часто використовуються у юридичних документах та договорах. Наприклад: *savcılık* – прокуратура, *amirlik* – професія керівника поліцейського відділку, *avukatlık* – професія адвоката. Складність у розумінні слів із афіксом *-lık* полягає у тому, що не завжди можна знайти до них український відповідник, який одним словом передавав би значення турецького терміна.

Більш представлені в системі турецької мови терміни-словосполучення, тобто багатослівні (багатокомпонентні або складені) юридичні терміни. Компоненти словосполучень перебувають в атрибутивному зв'язку, тобто один з компонентів означає інший, наприклад: *icra takibi* – виконавче провадження, *iş mahkemesi* – робочий суд, *dava dilekçesi* – позовна заява.

Терміни-словосполучення також можна розділити на дві підгрупи:

1. *Словосполучення, утворені за допомогою відносного ізафету.* У словосполученнях такого типу два іменники поєднуються між собою, при цьому перший компонент ізафету перебуває у неформленому родовому відмінку (без афікса), а другий набуває афікса належності третьої особи. Наприклад: *hukuk fakültesi* – юридичний факультет, *hukuk danışmanı* – юрист, *hukuk mahkemesi* – суд з цивільних справ.

2. *Словосполучення, утворені поєднанням прикметника та іменника.* У більшості випадків такі словосполучення є сталими та не мають у своєму складі неозначеного артикля *bir*, який зазвичай стає в інтерпозицію в ад'єктивних словосполученнях: *kiymetli evrak* – цінні папери, *adli emanet* – застава, *adli yardım* – правова допомога, *adli kontrol* – обмеження свободи, *adli tıp* – судова медицина.

В окрему групу варто також виділити аббревіатури, які доволі часто трапляються у юридичних документах. У турецькому праві використовуються різні аббревіатури, які можуть бути незнайомі багатьом людям, які вивчають турецьку мову. Наприклад, одна з найпоширеніших аббревіатур – ТСК – означає *Türk Ceza Kanunu* (Турецький

кримінальний кодекс), а ТВК – Türk Borçlar Kanunu (Турецький кодекс про борги). Інші аббревіатури, які використовуються в турецькому праві, включають ТМК (Türk Medeni Kanunu – Турецький кодекс цивільного права), НУМК (Hukuk Muhakemeleri Kanunu – Кодекс про судовий процес), ТК (Ticaret Kanunu – Кодекс про торгівлю), ІІК (İcra ve İflas Kanunu – Кодекс про виконавчу діяльність та банкрутство), СМК (Ceza Muhakemeleri Kanunu – Кодекс про кримінальний процес) та КВКК (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu – Закон про захист персональних даних).

Юридичні аббревіатури, які використовуються в Туреччині, мають свої особливості та правила написання. Наприклад, вони можуть бути складеними з перших літер слів у турецькій мові або складатися зі слів іноземної мови. Деякі аббревіатури можуть бути спільними для декількох законодавчих актів або використовуватися лише в одному законодавчому акті.

Використання аббревіатур дозволяє зекономити час та простір у правових документах, а також полегшує спілкування між юристами та іншими фахівцями в галузі права. Однак, для людей, які не знають турецьку мову, можуть виникати складнощі у розумінні документів, що містять багато аббревіатур. Багато юридичних аббревіатур є стандартизованими та використовуються у всій турецькій правовій системі.

2.3 Семантичні особливості юридичної термінології

Семантичні особливості – це специфічні риси значення слова або фрази, які відрізняють їх від інших слів або фраз з схожим значенням. Ці особливості можуть містити відтінки значення, емоційне забарвлення, конотації, вживання в певному контексті та інші фактори, що впливають на сприйняття інтерпретації слова або фрази (Бабятинська, Гусейнова, 2020). У мовознавстві виділяють три основні способи диференціації термінології: перший – за тематичним групами, другий – за категоріями й третій – метод польового аналізу. У сучасному термінознавстві найпоширенішим є перший спосіб.

Розглянемо семантичні характеристики юридичних термінів сучасної турецької мови. Семантика термінів тісно пов'язана з областю їх використання, тематикою.

Лексико-тематичні групи турецьких термінів виділяємо відповідно до їх семантичного критерію, загалом можемо виокремити декілька тематичних груп термінів, які пов'язані з певною галуззю права.

1. *Загальна термінологія.* Це базові терміни, які використовуються в юридичному контексті, щоб посилатися на загальні поняття та процедури. Ці терміни можуть бути використані в будь-якому правовому контексті. Наприклад: *kanun* – закон, *hukuk* – право, *davacı* – позивач, *davalı* – відповідач, *delil* – доказ, *mahkeme* – суд, *iddia* – заява, *karar* – рішення, *ceza* – покарання, *davetiye* – поклик, *şahit* – свідок, *infaz* – виконання, *dava* – справа, *adliye* – судовий будинок, *hakim* – суддя, *savcı* – прокурор, *yargıtay* – апеляційний суд, *danıştay* – верховний адміністративний суд, *işra* – виконавче провадження.

2. *Кримінальне право.* Ця група термінів належить до правових питань, пов'язаних з кримінальними злочинами, які визнаються законом. Вона охоплює такі поняття, як *suç* – злочин, *cinayet* – вбивство, *hırsızlık* – крадіжка, *dolandırıcılık* – шахрайство, *uyuşturucu* – наркотики, *işkence* – тортури, *tehdit* – загроза, *şiddet* – насильство, *gasp* – розбій, *ateşli silah* – стрілецька зброя, *istismar* – зловживання, *terörizm* – тероризм, *kasten öldürme* – умисне вбивство, *sahtekarlık* – обман, *cinsel saldırı* – сексуальне насильство, *hakaret* – образа, *şantaj* – шантаж, *yaralama* – поранення.

3. *Цивільне право.* Ця група термінів відноситься до правових питань, пов'язаних з особистими та комерційними правами та обов'язками громадян і компаній. Це можуть бути такі поняття, як *sözleşme* – договір, *mülkiyet* – власність, *miras* – спадщина, *boşanma* – розлучення, *tazminat* – компенсація, *borç* – борг, *kira* – оренда, *iş hukuku* – трудове право, *ticaret hukuku* – комерційне право, *gayrimenkul hukuku* – право власності, *teelif hakkı* – авторське право, *patent* – патент, *marka* – торгова марка, *iflas* – банкрутство.

4. *Адміністративне право.* Ця група термінів відноситься до правових питань, пов'язаних зі здійсненням державної влади та регулюванням діяльності органів влади. Вона охоплює такі поняття, як *yönetmelik* – положення, *idari para cezası* – адміністративний штраф, *idari işlem* – адміністративна процедура, *idari yaptırım* –

адміністративна санкція, idari dava – адміністративний суд, kamu hizmeti – державна служба, idare – адміністрація, işlem уармак – виконувати процедуру, tüzük положення, kamu mal – державна власність, idari eylem – адміністративний акт, icra etmek – виконувати, idarî işlem tesis etmek – здійснювати адміністративну процедуру, memur – державний службовець, idari yargı – адміністративне судочинство, yerel yönetim – місцева адміністрація, icra – виконавча влада, vergi – податок, resmi daire – державний орган, idari karar – адміністративне рішення.

5. *Міжнародне право.* Ця група термінів відноситься до правових питань, пов'язаних зі стосунками між різними державами. Вона охоплює такі поняття, як diplomatik protokol – дипломатичний протокол, diplomatik statü – дипломатичний статус, görüşme уармак – проводити переговори, ikili anlaşma – двосторонній договір, milletlerarası hukuk – міжнародне право, pasaport – паспорт, transit geçiş – транзитний перехід, konsolosluk – консульство, ihraç etmek – експортувати, iade etmek – повернути, intikal – переміщення, işbirliği anlaşması – договір про співпрацю, yabancı yatırımcı – іноземний інвестор, konsolosluk görevlisi – консульський працівник, sınır kapısı – кордонний пункт пропуску, diplomatik dokunulmazlık – дипломатична недоторканість, iade talebi – запит на повернення, müzakere etmek – вести переговори, dış ticaret anlaşması – договір про зовнішню торгівлю.

6. *Фінансове право.* Термінологія турецької мови фінансового права включає в себе широкий спектр термінів, пов'язаних з фінансами та податковим правом. Деякі з найбільш уживаних термінів включають: vergi beyannamesi – декларація про оподаткування, vergi incelemesi – податкова перевірка, gelir vergisi – податок на прибуток, vergi cezası – податкова санкція, kredi sözleşmesi – кредитний договір, borçlu – боржник, ipotek – застава, mali müşavir – фінансовий консультант, kredi kartı – кредитна картка, vergi numarası – податковий номер, borç – борг, faiz – відсоток, banka hesabı – банківський рахунок, muhasebeci – бухгалтер, tahsilat – інкасація, vergi iadesi – повернення податку, mali işler – фінансові справи, banka kredisi – банківський кредит, işletme sermayesi – операційний капітал, bütçe – бюджет.

Перелічені тематичні групи охоплюють більшу частину юридичної термінології, тому цю класифікацію використовуємо для розмежування розглядуваних лексем за семантико-тематичними групами.

Окрім тематичного критерію, який дозволяє класифікувати терміни, що значно полегшує їх подальший аналіз, розглянемо також наповнення терміносистеми турецької мови за частиномовним критерієм. Оскільки основна функція терміна – називна, то більшість термінів є іменниками або іменниковими словосполученнями. Також зустрічаються прикметники, які переважно характеризують ступінь покарання або тяжкість злочину. Щодо дієслів, які містяться у лексичній системі юридичних термінів сучасної турецької мови, то вони включають у себе найменування правових процесів. Далі наводимо приклади лексем кожної з груп:

1. *Іменники*: kanun – закон, mahkeme – суд, savcı – прокурор, avukat – адвокат, ceza – покарання, ceza hukuku – кримінальне право, işlem – операція, işlem masrafı – витрати на проведення справи, davalı – відповідач, davacı – позивач, hukuk – право, hukuk fakültesi – юридичний факультет, icra – виконання (судового рішення), icra memuru – виконавчий офіцер, iddia – заява, твердження, ilam – рішення суду, karar – рішення, kararname – декрет, karşı taraf – протилежна сторона, kural – правило, mahkeme heyeti – судова колегія, mahkeme salonu – зал суду, müvekkil – клієнт, nafaka – аліменти, sulh – мирне врегулювання, şahit – свідок, şahitlik – свідчення, tapu – державна реєстрація власності, tedbir – попередня захистна міра, vekaletname – довіреність.

2. *Прикметники*: yasal – юридичний, законний, cezaî – кримінальний, hukukî – правовий, adli – судовий, юридичний, ticari – комерційний idari – адміністративний, yargısal – судовий, kanuni – законний, правовий mahkemelik – судово-юридичний, icraî – виконавчий, виконавчо-юридичний, iddialı – спірний, ilgili – відповідний, пов'язаний, kararlı – рішучий, yasadışı – незаконний, kanunsuz – беззаконний, sulhsever – миролюбний, миротворчий, şahsi – особистий, індивідуальний, tedbirli – захисний, temyizli – оспорюваний, апеляційний, usulsüz – неправильний, незаконний, uygun – відповідний, адекватний, vergisel – податковий, фіскальний, yasa dışı – незаконний, yasal olmayan – неправомірний, yetkili – компетентний, повноважний.

3. *Дієслова*: kabul etmek – приймати, reddetmek – відхиляти, iptal etmek – анулювати, onaylamak – схвалювати, bildirmek – повідомляти, veri işlemek – обробляти дані, ihlal etmek – порушувати, ifşa etmek – розкривати, taahhüt etmek – зобов'язуватися, ihtar etmek – вимагати, işlemek – здійснювати, dava açmak – подавати позов, davayı sonlandırmak – завершувати справу, savunmak – захищати, iddia etmek – стверджувати, kanıtlamak – доводити, ceza vermek – накладати штраф, tahliye etmek – звільняти, infaz etmek – виконувати покарання, imzalamak – підписувати, sözleşme yapmak – укладати договір, anlaşmak – домовлятися, ihtarname göndermek – відправляти лист з вимогою, başvurmak – звертатися, bilgi vermek – надавати інформацію, yönetmek – керувати, izlemek – слідкувати, icra etmek – виконувати.

Певну частину юридичних термінів можна об'єднати у групи, які будуть містити в собі одну основну лексему. Тобто, якщо взяти термін mahkeme (суд), то з ним за допомогою відносного ізафету можна утворити ланцюг словосполучень, при цьому значення кожного з цих словосполучень буде певним чином пов'язано зі значенням основної лексики. Нижче наводимо приклади таких ланцюгів зі словами ceza – покарання, hukuk – право, mahkeme – суд:

1. Cezaevi – в'язниця, ceza hukuku – кримінальне право, ceza yargılaması – кримінальний процес, ceza kanunu – кримінальний кодекс, cezaevi müdürü – начальник в'язниці, cezaevi izni – дозвіл на виїзд з в'язниці.

2. Hukuk fakültesi – юридичний факультет, hukuk danışmanı – юрист, hukuk mahkemesi – суд з цивільних справ.

3. Mahkeme – суд, mahkeme kararı – рішення суду, mahkeme salonu – зал суду, mahkeme heyeti – судова колегія, mahkeme başkanı – голова суду, mahkeme kâtipliği – секретар суду, mahkeme masası – стіл суду, mahkeme defteri – журнал суду, mahkeme dosyası – справа суду, mahkeme ücreti – судовий збір, mahkeme raporu – протокол суду.

Варто зазначити, що в юридичній термінології сучасної турецької мови використовуються багатозначні лексеми, які також трапляються і у повсякденному мовленні. Наприклад, лексема şahit, яка в повсякденному мовленні може використовуватись як «свідок на весіллі», проте якщо розглядати її семантику з юридичного боку, то вона має значення «людина, яка стала свідком певного злочину».

Деякі терміни мають широке значення, їхня семантика звужується, якщо вони використовуються у юридичній сфері та позначають явища і поняття, пов'язані із законом. Наприклад, термін *karar* у загальнолітературній мові може мати значення «рішення, яке може ухвалити будь-хто», однак якщо цю лексему виростати у юридичній сфері, то її значення звужиться до «рішення, яке ухвалює суддя по відношенню до підсудного». Такий термін можна вважати лексико-семантичним варіантом слів загальнолітературної мови.

Дослідження галузевих термінологій також доводять, що в термінології допустимі основні лексико-семантичні процеси – такі, як полісемія, омонімія, синонімія, антонімія. Терміни, будучи за своєю природою найчастіше словами "природної мови, відчують на собі вплив всіх тих лексико-семантичних процесів, до яких схильна лексика загальнолітературної мови. Щоправда, порівняння явищ полісемії та інших семантичних лексичних явищ показує, що їх властивості в області термінології відмінні від аналогічних явищ у загальнолітературній лексиці. Відмінність зводиться до того, що ці процеси не зачіпають характерних лексико-семантичних ознак термінології. Вони протікають у тих межах, які не порушують семантичних визначень термінів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Турецька юридична термінологія має велику кількість запозичень із різних мов, переважно це арабська, перська та французька. Це пов'язано з історичними подіями, коли Туреччина була частиною Османської імперії та пізніше перебувала під сильним впливом західних країн.

2. Зі структурного погляду турецькі юридичні терміни можна розділити на однокомпонентні терміни та терміни-словосполучення, які своєю чергою діляться на підгрупи залежно від наявних у них компонентів.

3. У турецькій юридичній термінології можна виділити кілька груп слів, які використовуються для позначення певних юридичних понять. Основні групи термінів включають слова, пов'язані з правом, судочинством, кримінальним правом, цивільним правом, адміністративним правом та іншими галузями права. Варто також зазначити, що турецька юридична термінологія складається зі спеціалізованих термінів та виразів, які використовуються для точного визначення правових понять та юридичних процедур.

Загалом юридична термінологія турецької мови – складна система пов'язаних між собою термінів та сталих виразів, яка, не зважаючи на свої складні структурні та семантичні особливості, доволі часто використовується як у Туреччині, так і на міжнародній арені. Варто зазначити, що турецька юридична термінологія має певні специфічні особливості, які пов'язані з культурними традиціями та правовою системою країни. Наприклад, у турецькій мові існує значна кількість термінів, які використовуються для позначення різних родів судів, таких як суди з питань сімейного права, суди з питань праці, адміністративні суди та ін.

ВИСНОВКИ

1. Термін – це слово або словосполучення, яке має чітко визначений зміст і використовується у фаховій мові для позначення певного поняття або предмета. Терміни є необхідним елементом спеціалізованої мови, яка використовується у наукових, технічних і професійних дисциплінах, а також вони допомагають унеможливити двозначність та неоднозначність розуміння понять у науках, галузях знань та професіях. Юридичні терміни використовуються для позначення понять та явищ у сфері права та мають свою особливу специфіку, яку варто детально вивчати, щоб правильно їх розуміти та використовувати.

2. У сучасній турецькій мові юридична термінологія посідає важливе місце в лексиці та має певні особливості використання. Вона використовується в законодавстві, судовій практиці, угодах та інших документах, що стосуються правових питань. У Туреччині юридична термінологія використовується як на державному, так і на міжнародному рівнях, оскільки країна є членом різноманітних міжнародних організацій та учасником міжнародних договорів. Також юридична термінологія є важливою для студентів та фахівців у галузі права, які вивчають турецьку мову та потребують знання відповідної термінології для розуміння турецької правової системи та взаємодії з колегами з Туреччини.

3. Через тісні контакти Туреччини з іншими країнами у сучасній турецькій мові є доволі багато запозичень, зокрема з арабської, перської та французької мов, і, звичайно, запозичення наявні й у юридичній термінології. Наявність великої кількості запозичень зумовила появу їхніх власне турецьких відповідників, особливо після Мовної реформи Ататюрка. Це у свою чергу ускладнює розуміння та правильне використання юридичної термінології, особливо для тих, хто не має поглиблених знань з історії Туреччини.

4. За структурою юридичні терміни можна поділити на дві групи: однокомпонентні терміни і терміни-словосполучення. Однокомпонентні терміни мають у своєму складі лише одне слово, і їх ми можемо поділити на прості терміни, віддієслівні іменники, терміни, які мають у своєму складі афікс -сі та терміни, які

мають у своєму складі афікс -лік. Терміни словосполучення складаються з двох і більше слів, які зазвичай представляють собою конструкції, поєднані за допомогою відносного ізафету або конструкції, утворені поєднанням іменника та прикметника. В окрему групу ми також виділили аббревіатури, які досить часто зустрічаються у писемних договорах та положеннях.

5. Із семантичного погляду ми можемо розділити юридичну термінологію на такі групи: загальна термінологія, термінології кримінального, цивільного, адміністративного, міжнародного та фінансового права. Більшість юридичних термінів є іменниками, проте також зустрічаються прикметники, які здебільшого характеризують судові процеси та ступінь покарання, а також дієслова, які називають певні правові процеси.

6. Детальне дослідження етимології, семантики та структури юридичних термінів показало нам, що сфера права, як і будь-яка інша дисципліна, використовує певну термінологію, яку іншим може бути важко зрозуміти, тому її варто вивчати більш поглиблено.

ÖZET

Günümüzde çeşitli alanların terminolojisi farklı dillerin kelime hazinesinin büyük çoğunluğunu oluşturduğundan, hukuk terminolojisi sisteminin oluşumu ve işleyişinin özelliklerinin incelenmesi giderek daha önemli hale gelmektedir. Türkiye zengin bir tarihe ve kültüre sahiptir ve bu nedenle hukuki terimlerin yıllar içinde nasıl oluştuğunu ve geliştiğini anlamak önemlidir. Türkçe hukuk terminolojisini öğrenmek hukuk, uluslararası ilişkiler ve çeviri ile ilgilenenler için önemli bir görevdir. Bu çalışmada, Türk hukuk alanında kullanılan terimlerin yapısı, anlamları ve kökenleri incelenmektedir.

Türkçe hukuk terminolojisinin yapısını, anlamını ve kökenlerini öğrenmek, hukuki belgeleri ve sözleşmeleri çeviren çevirmenlerin yanı sıra uluslararası ilişkiler ve hukuk öğrencileri ve profesörleri için de önemlidir. Türkçe hukuk terminolojisini anlamak, Türk hukuku alanında çalışmayı veya eğitim almayı planlayanlar için de faydalı olabilir. Buna ek olarak, terimlerin kökenlerini araştırmak, Türkiye'nin hukuk endüstrisinin tarihsel bağlamını ve diğer ülkeler ve kültürlerle olan ilişkisini ortaya çıkarmaya yardımcı olabilir. Bu, uluslararası arenada kültürlerin ve hukuk sistemlerinin etkileşimini anlamak için faydalı olabilir. Ayrıca, modern Türkçede hukuk terminolojisi çalışmasının önemi, hukuk terimlerinin farklı metin türlerinde kullanılmak üzere eleştirel bir şekilde analiz edilmesi ve yapılandırılması ihtiyacında yatmaktadır.

Hukuk terminolojisi, Türk dilinin sözcük ve anlam sisteminde önemli bir yer tutmakta ve hem yazılı metinlerde hem de konuşma dilinde oldukça sık kullanılmaktadır. Hukuk terimleri çalışması, bu kelime katmanının yapısını anlamamıza ve tüm özelliklerini daha ayrıntılı bir şekilde analiz etmemize yardımcı oldu, çünkü Türk dili, farklı hukuk dallarından birçok özel terim içeren oldukça karmaşık bir hukuk terminolojisi sistemine sahiptir.

Çalışmanın amacı, modern Türk dilinin hukuk terminolojisidir.

Çalışmanın konusu, modern Türk dilinin hukuk terminolojisinin semantik, yapısal ve etimolojik özellikleridir.

Çalışmanın amacı, modern Türk dilindeki hukuk terminolojisinin semantik, yapısal ve etimolojik özelliklerini ve bunların Ukraynaca'ya çevirisinin özelliklerini belirlemektir.

Bu araştırma hedefi aşağıdaki görevleri gerektirmektedir:

- 1) "terim" kavramını incelemek;
- 2) Türk dilinde hukuk terminolojisinin yerini ve özelliklerini belirlemek
- 3) Türkçe hukuk terimlerinin etimolojik, yapısal ve anlamsal özelliklerini tespit etmek.

Çalışmamız, Türkçe hukuk terminolojisini öğrenmenin teorik yönlerini incelemiş ve Türkçedeki hukuk terimlerinin anlamsal, yapısal ve etimolojik özelliklerinin kapsamlı bir analizini sunmuştur. "Modern Türkçede Hukuk Terminolojisi: Köken, Yapı, Anlambilim" konulu çalışma sırasında, belirlenen görevler aracılığıyla amaca ulaşılmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Terim, açıkça tanımlanmış bir anlamı olan ve profesyonel bir dilde belirli bir kavramı veya konuyu ifade etmek için kullanılan bir kelime veya ifadedir. Terimler, bilimsel, teknik ve mesleki disiplinlerde kullanılan uzmanlaşmış dilin gerekli bir unsurudur ve bilimler, bilgi alanları ve mesleklerdeki kavramların anlaşılmasında belirsizliği ve muğlaklığı önlemeye yardımcı olurlar. Hukuki terimler, hukuk alanındaki kavram ve olguları ifade etmek için kullanılır ve doğru bir şekilde anlaşılması ve kullanılması için ayrıntılı olarak incelenmesi gereken kendi özelliklerine sahiptir.

Modern Türk dilinde, hukuk terminolojisi sözlükte önemli bir yer tutar ve belirli kullanım özelliklerine sahiptir. Mevzuatta, içtihatlarda, anlaşmalarda ve hukuki konularla ilgili diğer belgelerde kullanılır. Türkiye'de hukuk terminolojisi, ülkenin çeşitli uluslararası örgütlere üye olması ve uluslararası anlaşmalara taraf olması nedeniyle hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kullanılmaktadır. Ayrıca, hukuk terminolojisi, Türkçe öğrenen ve Türk hukuk sistemini anlamak ve Türkiye'den meslektaşlarıyla etkileşimde bulunmak için ilgili terminolojiyi bilmeye ihtiyaç duyan öğrenciler ve hukukçular için de önemlidir.

Türkiye'nin diğer ülkelerle olan yakın temasları nedeniyle, modern Türk dili, özellikle Arapça, Farsça ve Fransızcadan pek çok ödünçlemeye sahiptir ve elbette ödünçlemeler hukuk terminolojisinde de mevcuttur. Çok sayıda ödünçlemenin varlığı, özellikle Atatürk Dil Devrimi'nden sonra, bunların Türkçe karşılıklarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu da özellikle Türk tarihi hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmayanlar için hukuk terminolojisini doğru anlamayı ve kullanmayı zorlaştırmaktadır.

Yapılarına göre, hukuki terimler iki gruba ayrılabilir: tek bileşenli terimler ve öbek terimler. Tek bileşenli terimler tek bir sözcükten oluşur ve basit terimler, fiil isimleri, -cı eki almış terimler ve -lık eki almış terimler olarak ayrılabilir. Birleşik terimler iki ya da daha fazla sözcükten oluşur, bunlar genellikle ilgi çekimi yoluyla birleştirilmiş yapılar ya da bir isim ve bir sıfatın birleştirilmesiyle oluşturulmuş yapılardır. Yazılı sözleşmelerde ve yönetmeliklerde oldukça yaygın olan kısaltmaları da ayrı bir gruba dahil ettik.

Anlamsal bir bakış açısıyla, hukuk terminolojisini şu gruplara ayırabiliriz: genel terminoloji, ceza, medeni, idari, uluslararası ve mali hukuk terminolojisi. Hukuki terimlerin çoğunluğu isimdir, ancak çoğunlukla yargı süreçlerini ve cezanın derecesini tanımlayan sıfatların yanı sıra belirli hukuki süreçleri adlandıran fiiller de vardır.

Hukuk terimlerinin etimolojisi, semantiği ve yapısı üzerine yapılan detaylı bir çalışma bize, diğer disiplinlerde olduğu gibi hukuk alanında da başkaları için anlaşılması zor olabilecek bazı terminolojilerin kullanıldığını ve bu nedenle daha derinlemesine çalışılması gerektiğini göstermiştir.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабятинська, Ю. О., Гусейнова, К. С. (2020). СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, с 186.
2. Гумовська, І. М. (2000). Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти (Doctoral dissertation), с. 9-15.
3. Згурська, В. Г. (2010). Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство, с. 535-542.
4. Кочерган, М. П. (2005). Вступ до мовознавства, с. 38-63.
5. Локота, О. П., Карпенко, В. М. (2014). Українсько-турецький тематичний словник, с. 136-143.
6. Любченко, М. І. (2015). Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», с. 21-92.
7. Пономарів, О. Д. (1992). Стилїстика сучасної української мови. Либідь, с. 50-55.
8. Семенов, А. О. ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, с. 122-125.
9. Aydemir, İ. A. (2010). TÜRK HUKUK DİLİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR I. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 58(2), 19-36.
10. Öncü, M. T. (2013). Türk muhakeme iletişiminde hukuk dili ve önemi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (10), 76-89.
11. Toptan, D. Ö. (2021). Türk Alman Hukuk Sistemlerinde İşleyen Yargı Sürecinde Kullanılan Terminolojilerin Karşılaştırılması= Comparison of Terminologies Used in the Judicial Process in Turkish and German Legal Systems.

ДОДАТКИ

Глосарій

1. Avukat – адвокат
2. Ceza – кримінальна справа
3. Dava – справа
4. Hakim – суддя
5. Kanun – закон
6. İtiraz – апеляція
7. Karar – рішення
8. Kira – оренда
9. Miras – спадщина
10. Taşınmaz – нерухомість
11. Teslim – передача
12. Tescil – реєстрація
13. Vasiyet – заповіт
14. Yargıtay – Верховний суд
15. Yemin – присяга
16. Yürürlük – дія
17. İcra – виконавче провадження
18. İlam – рішення суду
19. İpotek – застава
20. İş Mahkemesi – робочий суд
21. İstinaf – апеляційний суд
22. Adalet – правосуддя
23. Adliye – судова система
24. Akit – угода
25. Alacak – заборгованість
26. Anlaşma – угода
27. Asliye – місцевий суд
28. Borç – борг

- 29.Celse – засідання суду
- 30.Cezai – кримінальний
- 31.Davası – позивач
- 32.Dava Dilekçesi – позовна заява
- 33.Delil – доказ
- 34.Dosya – справа
- 35.Emanet – депозит
- 36.Emir – наказ
- 37.Esas – основа
- 38.Gayrimenkul – нерухоме майно
- 39.Harç – збір
- 40.İade – повернення
- 41.İddia – твердження
- 42.İcra Takibi – виконавче провадження
- 43.İkame – підставлення
- 44.İlam – рішення суду
- 45.İmza – підпис
- 46.İptal – скасування
- 47.İşlem – операція
- 48.İştirak – участь
- 49.Kadastro – кадастровий огляд
- 50.Kefil – поручитель
- 51.Kıymet – цінність
- 52.Kıymetli Evrak – цінні папери
- 53.Kurum – установа
- 54.Makbuz – квитанція
- 55.Mirasçı – спадкоємець
- 56.Adli sicil – кримінальний запис
- 57.Adli tatil – судові канікули
- 58.Adli yargı – судова влада

59. Adli yardım – правова допомога
60. Adli kontrol – обмеження свободи
61. Adli tıp – судова медицина
62. Adli bilişim – кіберполіція
63. Adli para cezası – штраф
64. Adli emanet – застава
65. Adli işlem – судова процедура
66. Adli kovuşturma – кримінальне провадження
67. Adli sicil kaydı – кримінальний запис
68. Cezaevi – в'язниця
69. Ceza hukuku – кримінальне право
70. Ceza yargılaması – кримінальний процес
71. Ceza kanunu – кримінальний кодекс
72. Cezaevi müdürü – начальник в'язниці
73. Cezaevi izni – дозвіл на виїзд з в'язниці
74. Hakim – суддя
75. Hukuk – право
76. Hukuk fakültesi – юридичний факультет
77. Hukuk danışmanı – юрист
78. Hukukçu – юрист
79. Hukuk mahkemesi – суд з цивільних справ
80. Hukuki – юридичний
81. Mahkeme – суд
82. Mahkeme kararı – рішення суду
83. Mahkeme salonu – зал суду
84. Mahkeme heyeti – судова колегія
85. Mahkeme başkanı – голова суду
86. Mahkeme kâtipliği – секретар суду
87. Mahkeme masası – стіл суду
88. Mahkeme defteri – журнал суду

89. Mahkeme dosyası – справа суду
90. Mahkeme ücreti – судовий збір
91. Mahkeme raporu – протокол суду
92. Savcı – прокурор
93. Savcılık – прокуратура
94. Şikayetçi – потерпілий
95. Şüpheli – підозрюваний
96. Tutuklu – ув'язнений
97. Tutuklama – арешт
98. Tutuksuz yargılanması – суд без попереднього ув'язнення
99. Muvakkat – тимчасовий
100. Şahit – свідок